

полноформатного внедрения цифровых технологий, образующих V и VI технологические уклады, трансформирует и структуру добавленной стоимости путем включения цифровой и интеллектуальной составляющей в цепочку стоимости промышленного продукта, а также генерирует активные взаимодействия цифровых технологий с трудовыми ресурсами, формируя абсолютно новые организационно-экономические системы цифрового промышленного производства для экономического развития общества.

УДК 622.21+346.543(447)

Н.Ю. Долгопол (*ХДУХТ, Харків*)

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ КОНЦЕСІЇ

За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, станом на 1 січня 2020 р. в Україні на засадах ДПП було укладено 187 договорів, із них, зокрема, реалізуються лише 52 договори, в тому числі у формі концесії – 34 [1]. Не зважаючи на невелику кількість угод державно-приватного партнерства в формі концесії, вона є найбільш розвиненою, перспективною та комплексною формою партнерства за рахунок довгострокового характеру, яка дозволяє учасникам здійснювати стратегічне прогнозування та планування своєї діяльності, а також диверсифікувати ризики, що сприяє підвищенню життєдіяльності проєктів ДПП. Підтвердженням цьому є той історичний факт, що саме в формі концесії у XIX–XX ст. було реалізовано такі проєкти державно-приватного партнерства, які дозволили створити безліч таких відомих об'єктів інфраструктури, наприклад, Суецький канал (1869 р.), який фактично змінив карту світового мореплавства, Панамський канал (1914 р.), Ейфелева вежа (1889 р.), канал, побудований під протокою Ла-Манш тощо. В сучасних умовах концесія значно модернізувалася за рахунок збільшення кількості сфер її застосування (від перших концесійних договорів Україна отримала 3,7 мільярда гривень інвестицій, йдеться, зокрема, про порти «Херсон» та «Ольвія»), по-друге, розширилися масштаби її реалізації (за рахунок законодавчого врегулювання).

Відповідно до положень нового закону України «Про концесію», який визначає правові, фінансові та організаційні засади реалізації проєктів, що здійснюються на умовах концесії, концесія – це форма здійснення державно-приватного партнерства, що передбачає надання

Таблиця 1 – Історичні етапи розвитку концесії

Період	Характеристика
1	2
Період Середньовіччя	Концесії надавали виключно у сфері надрокористування та отримали назву гірничих концесій. У цей період концесії мали односторонній (недоговірний) характер та були результатом прояву волі лише монарха, мали силу закону і надавалися за актами публічної влади, зокрема жалуваними грамотами, тому відносини концесіонера і концесієдавця будувалися на основі чіткої субординації (підпорядкування). Концесіонер мав право проявити свою волю лише в межах згоди чи незгоди із запропонованими умовами гірничої концесії, тобто прийняти концесію чи відмовитися від неї
Дореволюційний період (XIX ст. – 1917 р.	Реалізація концесій відбувалася як на загальнодержавному, регіональному, так і на муніципальному рівнях. Поширеними були природоресурсні концесії, лише згодом концесії почали застосовуватися відносно об'єктів інфраструктури. Концесійна діяльність здійснювалася на договірній основі
Радянський період (1917–1937 рр.)	Цей період характеризувався існуванням переважно загальнодержавних концесій, оскільки, з одного боку, рішення про надання концесії приймав Головний концесійний комітет при РНК СРСР, а з іншого – концесії в той час мали за мету подолання економічної кризи та нарощування виробництва в різних галузях економіки країни. У цей період концесіонерів допускали до тих сфер господарювання, які становили виключну монополію держави. При цьому концесіонерами були переважно іноземні інвестори, проте в період непу не виключалася можливість надання концесій і вітчизняним суб'єктам господарювання. Здійснення концесійної діяльності в цей період показало, що метою залучення іноземного капіталу в економіку держави були інтереси її економічного розвитку, подолання економічної й технічної відсталості. Крім того, це сприяло залученню твердої валюти, зростанню надходжень до бюджету у формі часткових відрахувань від обороту та інших доходів, додатковому насиченню внутрішнього ринку, зменшенню безробіття, поліпшенню платіжного балансу тощо
Сучасний період (1992 р. – до сьогодні)	Прийняття Закону України «Про іноземні інвестиції», який передбачав можливість залучення іноземних інвестицій на концесійній основі. Об'єктом концесії в той час були переважно природні ресурси. Ключові зміни в правовому регулюванні концесійних відносин відбулися в 1999 р. та 2003 рр., коли були прийняті Закон України «Про концесії» та Господарський кодекс України

концесієдавцем концесіонеру права на створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення), та/або управління (користування, експлуатацію, технічне обслуговування) об'єктом концесії, та/або надання суспільно значущих послуг у порядку та на умовах, визначених концесійним договором, а також передбачає передачу концесіонеру переважної частини операційного ризику, що охоплює ризик попиту та/або ризик пропозиції [2]. Таким чином, відмінністю концесії від решти форм реалізації проектів державно-приватного партнерства є те, що держава, як одна із сторін, має монопольне право на певні ресурси або зайняття певною діяльністю.

Спільними ознаками щодо трактування сутності концесії є: предмет концесії (державна або муніципальна власність, монопольні види діяльності держави або муніципалітету); мета (задоволення суспільних потреб); один із суб'єктів (державні або муніципальні органи влади); договірна основа концесії; поворотність предмету концесії; платність концесії.

Концесія має багатомісячну історію становлення та розвитку як щодо її правової форми (акт публічної влади, певний дозвіл, договір), так і предмета концесійних правовідносин (природні ресурси, зокрема надра, об'єкти інфраструктури державної та комунальної форми власності тощо) [3]. Велика кількість дослідників однією з перших називають гірничу концесію, надану царем Іваном Грозним іноземному концесіонеру – англійському товариству купців на чолі з Річардом Чанслером – за царським привілеєм 1569 р., згідно з яким «на Вичегді компанії дозволяється шукати залізну руду та побудувати для її обробки завод» [4, с. 9]. Дослідивши історичні аспекти розвитку концесії, виділимо чотири етапи, характеристику яких наведено в табл. 1. Проведений історичний аналіз стадій, передумов виникнення та розвитку концесійних відносин можуть бути використані при визначенні нових напрямів реалізації концесійних угод в Україні.

Для запобігання ризикам інвестування в проекти ДПП та розробки комплексного плану заходів, які сприятимуть досягненню цілей зазначеної форми співробітництва, важливе значення має вибір форми її здійснення та розробка відповідного обліково-аналітичного забезпечення для реалізації етапів ДПП.

Інформаційні джерела:

1. Проекти державно-приватного партнерства. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=d8dfdda6-434c-435e-8de3-44f23d101f7a&tag=ZagalniiOgliadDerzhavno-privatnogoPartnerstva>

2. Про концесію : Закон України від 3 жовтня 2019 р. № 155-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20>

3. Пілігрим Г. С. Передумови виникнення концесії в Україні: історико-правовий аспект. Вісник ДонНУЕТ. 2013. № 2 (58). С. 119-128.

4. Новикова Е. В. О правах недропользователей по Уставу Горной Российской империи. Нефть. Газ и Право. 2005. № 3. С. 22-23.

УДК 332.02:69.059

В.Я. Жиляков, канд. техн. наук, доц. (*ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, Харків*)

О.В. Жилякова, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ККЗ «УКРАЇНА» В М. ХАРКОВІ

Сталий розвиток міст та спільнот, як один з принципів сталого розвитку суспільства, передбачає створення зелених громадських територій, удосконалення міського планування і управління у такий спосіб, що одночасно забезпечуватиме інклюзивність і загальну рівноправну участь. Саме з дотриманням цього принципу було проведено модернізацію будівлі кіноконцертного залу «Україна», що розташована в центрі міста Харкова, в саду імені Т.Г. Шевченка в безпосередній близькості до будівель Харківського дельфінарію «Немо» і Харківського національного академічного театру опери і балету (ХНАТОБ).

Проект «Кіноконцертний зал в саду ім. Шевченка в м. Харкові» був розроблений Харківським Промбудніпроектом наприкінці 50-х – початку 60-х років двадцятого століття та був побудований у 1962-1963 роках. Автори проекту – архітектори В.С. Васил'єв, Ю.А. Плаксів, В.А. Реусов, інженер – Л.Б. Фрідган.

Будівля, загальною площею 2200 м² складалась з трьох окремих приміщень, у тому числі зала на 1780 глядацьких місць (рис.1).

Будівля ККЗ «Україна» відрізняється оригінальністю конструктивного рішення – вперше була створена оболонка розміром 45x48 м, що є значним досягненням міської архітектури другої половини ХХ сторіччя.

Спочатку проект будівлі передбачав роботу зала як літнього концертного майданчика, однак, пізніше були додані огорожувальні конструкції і всі необхідні атрибути для забезпечення в приміщенні проведення концертів протягом усього року. У 1980 році будівля була